

Háborús és mai témák

Jerevánban, Örményország fővárosában rendezték meg, május 5—13-ig a XI. Szovjet Összszövetségi Filmfesztivált. A fesztiválon a Szovjetunióban működő minden filmstúdió részt vett: játékfilmek, gyermekfilmek, rajzfilmek, dokumentumfilmek szerepeltek a műsoron, az 1977-es év szovjet filmművészetének széles panorámáját tárva a vendéglátók és a meghívott nézők elé. Ez utóbbiak között nemcsak valamennyi szovjet köztársaság népes művészkioldottségei szerepeltek, hanem a szocialista országok: Bulgária, NDK, Lengyel-

ország, Csehszlovákia, Románia és hazánk delegációi is.

Feltűnően sok mű foglalkozott a történelmi közelmúlttal, a szovjet hatalom megalakulásával, s az azt megelőző harcokkal. Ez nagyon is érthető: a világtörténelem új korszakát a különböző köztársaságok mindegyik népe másképpen élte meg, s a múltó évekkkel növekvő történelmi átvlatból, a művészek (már nem, mint hajdani résztvevők, hanem kései krónikások), egyre több részletet kibontva és észrevéve tudják és akarják ábrázolni ezt a korszakot. A hu-

szas évek előtti időkről szóló filmek azért is érdekesek és figyelemre méltóak, mert nemcsak az ellenforradalmi erők legkülönbözőbb, ma is tanulságos módszereit mutatják be, hanem a népek erejét, harcait és — szokásaikat, életmódjukat, a környezetet, amelyben éltek, s ahonnan elindultak, ahonnan felemelkedtek. Az *Ostrom* című tadzsik film, — rendezte M. Aripov, például a Dusanbe erőddért 1922-ben vívott harc történetét beszéli el, az azerbajdzsán *Az öröm öble*, (rendező E. Kulijev) viszont a bakui olajért folytatott hábo-

Tomolus Okejev: Ulán

rúskodásról beszél. A nyugati kapitalista olajmágnások kémeikkel, fegyverekkel, szabotázsokkal próbálták megakadályozni, hogy ez a kincs, az olaj, a bolsevikok kezére jusson. Nemcsak a szövevényes, sokszor kalandos történet kötötte le a néző figyelmét, hanem az az elkeseredett, kemény, filmen még nem igen ábrázolt munka is, ahogyan a Kaspi-tenger mélyében rejlő olajat feltárták. A litván *Por a nap alatt* (rendező M. Gofrisz) Lenin szülővárosában, a hajdani Szibirszkben játszódik; az ellenforradalmi erők felszámolásáról szól a film. A kazah *Transz-Szibériai Expressz* (forgatókönyvíró Mihalkov — Koncsalovszkij, rendező E. Urzabajev) izgalmas, fordulatos kalandfilm; — híven és művészien tárja elénk a huszas évek sajátos levegőjét. Témája: hogyan hiúsították meg a szovjet csekisták a japán kémeik tevékenységét.

A szovjet nép a fasizmus feletti győzelemért nagyobb áldozatokat hozott, mint bármelyik másik a világon; nincsen egyetlen család ebben a hatalmas országban, amelynek valamelyik tagja ne vérzett volna ezért a győzelemért. Ezeket a tényeket ismerve, nagyon is érthető, hogy a második világháború ma is sok művészt foglalkoztat, — ez a téma szinte kimeríthetetlen. A háborús filmek sorában a szívszorítóan szép *Az árvák* (rendező N. Gubenko) a háborúban élő gyerekekről szól. A lapunkban már régebben beszámoltunk róla, Jerrevánban a zsüri egyik nagydíját kapta. Zsúfolt mozikban játsszák a Szovjetunió különböző városaiban a P. Proszkurin regényéből készült, két részes *Sorsot*; egy kis szovjet falu vezetőinek és népének szenvedése és harcai a német megszállás alatt. A háborús események hátterében felvillan a szereplők magánélete is: a sze-

relem, barátság, hűség, orvosi hivatás konfliktusai. A rendező-forgatókönyvíró és főszereplő J. Matvejev a zsüri különdíját kapta. Személyesen is részt vett a fesztiválon, nagy népszerűségét láthatóan élvezte, csakúgy, mint a film egyik női főszereplője, a hazánkban is ismert Zinaida Kirijenko. (Többek között az *Emberi sors* női főszerepét alakította.)

Kevés film szólt a márról. A magány, az alkoholizmus, a bürokrácia, a nők egyenjogúsága különböző konfliktusai tártak fel a filmekben. A rendezés díjával kitüntetett T. Okejev *Ulán* című kirgiz filmje például hatásosan mutatta be, hogyan hullik szét egy valaha boldog család az apa alkoholizmusa miatt. A férfi — a kitűnő Csokmorov alakításában — józan állapotban kitűnően dolgozik, de képtelen lemondani az italról. Újra és újra, könnyek és pofonok között fogadja meg: abba-

E. Urzabajev: *Transz-Szibériai Expressz*

Eldar Sengelaja: Szamanyisvill mostohája

hagyja, — de hiába. Hiába a kijózanító, hiába a tévében a nyilvános megszégyenítés (fényképet közlik, s az egész város felismeri), hiába kicsi gyermekeinek, feleségének könyörgése, idős apjának kétségbeesett ütlegei — újra és újra iszik. Okejev bátran, olykor riasztó naturalizmussal mutatja be, hová süllyed az önmagát feladó ember. A film valami kiutat mégis jelez: a férfi részegségében leüt valakit, ezért több évre börtönbe kerül. A kemény börtönélet leszoktatja végre az ivásról, s kiszabadulva, talán — feleségére és családjára is rátalál. Ez a „talán” sajátos módon több mai film bizonytalan befejezése volt. A rendező a nézőre bízta: döntsön,

válasszon. A rigai stúdió *Visszfény a vízben* (A. Rozenberg rendezése) című film hőse egy zavaros múltú orvos. Jelentkezik új munkahelyén, ahol több sikeres műtétet véggez, de, amikor egy beteget meghal, meghasonlík önmagával. Felesége régebben elhagyta, az orvos visszariad egy nála húsz évvel fiatalabb nő szerelmétől. Otthagyi mindent, autóbuszra száll, majd hirtelen megállítja a buszt és leszáll. Visszamegy-e? Találkozik-e újra a fiatal nővel, akit szeret? Ez éppen olyan bizonytalan, mint az *Ulán* hőseinek találkozása. Sajnos, Rozenberg filmjében nemcsak az utolsó szíjat, a többit sem varrták el. A konfliktusok: zavaros múlt, beilleszkedés

egy új munkahelyre, főnök és beosztott kapcsolata, karrier és becsület, — felröppennek és elröppennek, de nem bontódnak ki.

Gyöngé a dramaturgiája a moldován stúdió *Amikor melletted férfi van* című filmjének is. (Rendező V. Gázsiju.) Hőse, egy 32 éves, csinos orvosnő a kórházban, ahol dolgozik, egyetlen pillanat alatt — és a néző számára minden lelki előzmény nélkül — örökbe fogad egy csecsemőt, akiről felelőtlen anyja lemondott. Felbukkan a gyerek vélt apja, mind sűrűbben látogatja a kicsit és az új mamát, míg nem kiderül: a csecsemő, akit megszeretett, mégsem az övé. Bánatában az Északi Sarkra megy, de levelet

Eldar Sengelaja: Szamanyisvili mostohája

ír a nőnek és bundát arató „aranyos cse-
küld a gyerekeknek. Lesz-e csemő” itt is kiváltja a
végleges kapcsolat az nézők jóindulatú, meg-
alig bontakozó szerelem- hatott mosolyát, de nem
ből? — ezt megint a né- enyhíti a film dilettnans
zőnek kell eldöntenie. vonásait. Hiába a tenger,
Amikor ugyanis a nő ke- a hajó, az ökörsütés, a
resésére indult férfi ép- rénszarvasok, a film
pen leszáll a moszkvai mondanivalója, s a sze-
repülőtéren, a hölgy — replők cselekvéseinek
egy másik gépre száll, indítéka homályban ma-
anélkül, hogy a férfit rad.
észrevenné. A mindig Az örmény népet sok-
minden filmben sikert szor leigázták, hódítóik

G. Maljan: Naapet

kegyetlenül megkínózták. Így 1805-ben a törökök pogromot rendeztek; s 100 évvel később 1914 és 15-ben ismét a törökök másfél millió örményt kiűztek otthonaikból, kegyetlenül lemészárolták őket. Az örmény film, a *Naapet* (rendező G. Maljan), erre a korra utal. A film hőse egy örmény paraszt; fához kötözve kellett végignéznie egész családja kiirtását. Lehet-e élni ezzel a kitéphetetlen fájdalommal a szívben, lehet-e újra szeretni? A film igennel válaszol. *Naapet* összeházasodik egy nővel, akinek férjét és gyermekét gyilkolták meg, s a pusztában a kövek között házat építenek, fákat ültetnek. Gyermekük születésével ér véget a film. A rendező merész, de dicséretes ötlete volt,

Tomolus Okejev: Ulán

szott, tehetségének mindig más oldalát mutatva be. Személyesen is részt vett a bemutatásokon, ahol csak megjelent, tapsokkal, mosolyokkal üdvözölték. Hatalmas görbe orrával, csillogó, örökké mozgó fekete szemével, arcának fíntoraival az érzelmek egész skáláját képes tükrözni és a nézőből kiváltani. A Naapet is a zsüri egyik fődíját kapta.

Mit őriz meg a tudósító a jereváni fesztiválból? A huszas évek nagy örmény költője Jegise Csarenc (1897—1937) néhány sorával (Weöres Sándor fordítása) szeretnék felelni:

„Jövő pallérai, ne feledkeztek / hogy nincs egy talpalatnyi föld a nap alatt, / ahol nem harcoltak az ősi sefeggek, / ugyanazzal a kézzel, mely ekével haladt.”

hogyan ebben a lassú tempójú, gyásszal, fájdalmas emlékekkel teli filmben mert egy komikus szí-

nészt, a kitűnő Mkrtsjánt is szerepeltetni. Mkrtsján a fesztivál három filmjében is ját-

P. ZS.

